

बळीराम पाटील कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
ता. किनवट, जि. नांदेड.

इतिहास विभाग

सेमीस्टर – 3,

बी.ए. द्वितीय वर्ष,

पेपर - 6

विषय:- भारताचा इतिहास. (इ. स.१५२६ ते १७०७)

मार्गदर्शक

प्रा.अजय मारोती पाटील

प्रकरण -२. मुघल साम्राज्याची स्थापना.

अ) जहिरुद्दिन मोहम्मद बाबर.

- ▶ जन्म : १४ फेब्रुवारी १४८३, मृत्यू २६ डिसेंबर १५३०.
- ▶ हा भारतातील मुघल साम्राज्याचा संस्थापक होता.
- ▶ बाबराने तुर्की भाषेमध्ये तुझुक-ए-बाबरी हे स्वतःचे आत्मचरित्र लिहिले आहे.
- ▶ बाबराने भारतामध्ये मुघल सत्तेचा पाया रोवला.
- ▶ इब्राहिमखान लोधीला पानिपतच्या पहिल्या लढाईत (१५२६) पराभूत करून सल्तनत सत्तेचा शेवट केला व भारतामध्ये मुघल सत्तेचा पाया घातला.

बाबराचा भारतातील साम्राज्यविस्तार

▶ पानिपतचे पाहिले युद्ध (२१ एप्रिल १५२६)

उत्तर भारतात पानिपत गावाजवळ १५२६ साली अफगाण योद्धा बाबर व लोधीवंशीय इब्राहिम यांच्यामध्ये झालेली लढाई होती. याने मुघल साम्राज्याचा भारतात पाया रोवला गेला. या लढाईत इब्राहिम लोधी मारला गेला.

▶ खानवाची लढाई (१५२७)

▶ चंदेरीचे युद्ध (१५२८)

▶ घागराचे युद्ध (१५२९)

ब) शेरशाह सुरी

- ▶ शेरशहा चे मूळ नाव फरीद होते.
- ▶ त्याचे पूर्वज मूळचे अफगाणिस्तानातील रोह या प्रदेशात राहत होते.
- ▶ शेरशहाचे आजोबा इब्राहिम सुर हे घोड्याचे व्यापारी होते.
- ▶ घोड्याच्या व्यापारात जम न बसल्यामुळे ते भारतात आले.
- ▶ भारतात पंजाब प्रांतातील बजवरा या ठिकाणी स्थाईक झाले.
- ▶ बजवारा येथे फरीद चा जन्म झाला.
- ▶ 1528 मध्ये बहारखानच्या मृत्यूनंतर त्याची विधवा पत्नी दुदुबीबीनेही आपल्या अल्पवयीन मुलाचा पालक म्हणून शेरखानची नेमणूक केली.
- ▶ दुदुबिबीचा लवकर मृत्यू झाल्यामुळे बिहारची सर्व सूत्रे शेरखानच्या हाती गेली.
- ▶ इ. स.1541 मध्ये शेरखानाने स्वतःचा राज्याभिषेक करून शेरशाह ही पदवी धारण केली

शेरशहाचे प्रारंभिक विजय

- ▶ चूनारगडची प्राप्ती (इ. स.1532)
- ▶ बंगालवर विजय
- ▶ चौसाची लढाई (इ. स.1539)
- ▶ कनोज आणि बिलग्राम ची लढाई (इ. स.1540)

शेरशहाचा साम्राज्यविस्तार

- ▶ गक्कर टोळ्याविरुद्ध मोहिम.
- ▶ बंगाल सभेदार खिज्रखानच्या बंडाचा पाडाव (इ. स.1541)
- ▶ माळवा विजय (इ. स.1542)
- ▶ रायसेनवर ताबा (इ. स.1543)
- ▶ सिंध व मुलतानवर ताबा.
- ▶ मारवाड चा राजा मालदेव याच्यावर स्वारी.
- ▶ चित्तोडवर विजय.

शेरशाहाची प्रशासन व्यवस्था

► केंद्रीय प्रशासन व्यवस्था.

► बादशहा.

1. दिवान- ए – वझारत
2. दिवान- ए – अरिझ
3. दिवान- ए – रसालत
4. दिवान- ए – इन्शा
5. दिवान- ए – काझा
6. दिवान- ए - बरिद

- ▶ प्रांतीय प्रशासन.
- ▶ जिल्हा प्रशासन.
- ▶ तालुका प्रशासन.
- ▶ ग्राम प्रशासन.
- ▶ न्यायव्यवस्था.
- ▶ सैन्य व्यवस्था.
- ▶ पोलीस खाते.
- ▶ गुप्तहेर खाते

Thank you